

Finanšu izlūkošanas
dienests

Finanšu izlūkošanas dienesta informatīvais izdevums

#8

Janvāris, 2025

FID PAVEIKTAIS 2024. GADĀ UN PLĀNI JAUNAJAM GADAM

FID priekšnieks Toms Platācis par svarīgāko

Intervija ar Tieslietu ministrijas parlamentāro sekretāri Laumu Paegļkalnu:

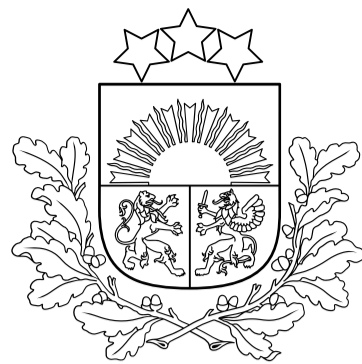
“ŠODIENAS REALITĀTE LIEK BŪT ELASTĪGIEM UN ĀTRIEM SAVĀS REAKCIJĀS UZ TIESĪBU APDRAUDĒJUMIEM.”

VĒL ŠAJĀ IZDEVUMĀ:

FID sabiedriskās domas aptaujā par finanšu noziegumiem un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju iezīmējas pozitīvas tendences

Rīgā notikusi starptautiska sankciju koordinātoru un ekspertu tikšanās

Latvijas Banka uzsāk bezmaksas pirmslicencēšanas konsultācijas par jauno MiCA licenci

Finanšu izlūkošanas
dienests

Priekšvārds

Finanšu noziegumi ir ar ļoti augstu kaitīguma pakāpi, un to izskaušana prasa precīzu un nekļūdīgu rīcību gan no tiesību politikas veidotājiem, gan tiesību piemērotājiem, kā arī godprātīgu sabiedrības attieksmi. Kopš iepriekšējā MONEYVAL ziņojuma 2018. gadā veiktas būtiskas reformas Latvijā, kā rezultātā veicināta sabiedrības uzticība Latvijas finanšu sistēmai un veidota investīcijām labvēlīga vide, tāpēc ir pamats cerēt, ka Latvijai izdosies uzlabot savu vērtējumu 6. MONEYVAL kārtā. Pieminēšu dažus, manuprāt, svarīgākos aspektus.

Latvijā ir izveidota un jau 3 gadus darbojas specializēta tiesa efektīvai komercstrīdu, ekonomisko un finanšu noziegumu lietu izskatīšanai – Ekonomisko lietu tiesa. Ekonomiskās tiesas darbību kopš tās izveides atzinīgi novērtējuši tādi stratēģiskie sadarbības partneri kā Eiropas Komisija, OECD un Ārvalstu investoru padome. Tāpat 2025. gada 1. janvārī darbu uzsāka Tieslietu akadēmija, kas ir vienots tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru, prokuroru palīgu tālākizglītības mācību centrs, kas arī nodrošinās kvalifikācijas pilnveides pasākumus izmeklētājiem starpdisciplināros jautājumos, kas ir svarīgi efektīvai tiesas procesu norisei.

Latvija ir arī būtiski pārskatījusi un uzlabojusi juridisko personu un juridisko veidojumu caurspīdīguma nodrošināšanu. 2023. gada beigās jau 88,83% no visām reģistrētajām juridiskajām personām bija atklājušas to patiesos labuma guvējus. Turklāt vairs netiek pieļauta jaunu juridisko personu reģistrācija bez patieso labuma guvēju atklāšanas, ko ļoti rūpīgi pārbauda arī Uzņēmumu reģistrs.

Noziedzīgu nodarījumu izskaušanā Tieslietu ministrija turpina aktīvu darbu gan pie kriminālsodu reformas, gan pie efektīvas kriminālprocesa norises. Jāatzīmē gan, ka mūsdienās finanšu noziegumiem vairs nepastāv skaidri nodalītas teritoriālās robežas. Tādēļ svarīgi turpināt strādāt pie normatīvā regulējuma, tāpat arī noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanas ne vien nacionālā, bet arī starptautiskā mērogā. Būtisks pienesums Latvijas tiesiskajā regulējumā ir ieviestie Eiropas Savienības un Eiropas Padomes tiesību akti un uzraudzības mehānismi.

Noslēgumā vēlos pateikties ikvienam, kurš ir strādājis, lai pēc iepriekšējā MONEYVAL novērtējuma ziņojuma ieviestu noteiktās rekomendācijas. Paldies tiem, kuri pēc savas iniciatīvas ir meklējuši labākos risinājumus efektīvai Latvijas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas sistēmas darbībai. Jūsu darbs ir bijis neatsverams, lai veidotu Latviju kā investīcijām drošu un draudzīgu vidi.

Tieslietu ministre
**INESE LĪBIŅA-
EGNERE**

Izdevumā izmantoto terminu un abreviatūru skaidrojums

ANO – Apvienoto Nāciju Organizācija

ERA – Academy of European Law
Eiropas Tieslietu akadēmija

ES – Eiropas Savienība

EJTN – European Judicial Training Network
Eiropas juridiskās tālākizglītības tīkls

FATF – Financial Action Task Force
Finanšu darījumu darba grupa

FID – Finanšu izlūkošanas dienests

KNAB – Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs

MI – Mākslīgais intelekts

MiCA – Jaunā ES regula par kryptoaktīvu tirgiem –
Markets in Crypto-Assets Regulation

MK – Ministru kabinets

MONEYVAL – Eiropas Padomes Noziedzīgi iegūtu
līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas
novēršanas ekspertu komiteja

NFT – Non-fungible tokens
Neaizstājami blokķēžu žetoni

NIL – Noziedzīgi iegūti līdzekļi

NILL – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija

NILLTPF – Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija un
terorisma un proliferācijas finansēšana

NVO – Nevalstiska organizācija

OECD – Organisation for Economic Co-operation and
Development
Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija

Sabiedriskās domas aptauja par finanšu noziegumiem un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju (2024)

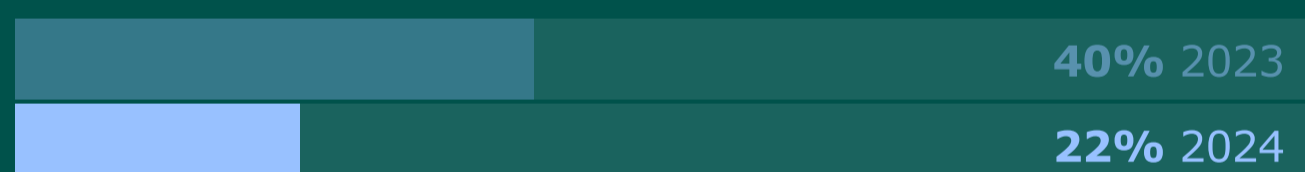
Līdzīgi kā citos gados, arī 2024. gada rudenī tika veikta sabiedriskās domas aptauja ar mērķi noskaidrot sabiedrības izpratni par finanšu noziegumiem, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un tās negatīvo ietekmi uz valsts tautsaimniecību un sabiedrību.*

Šī infografika uzskatāmi apkopo pētījuma rezultātus, kā arī sniedz rezultātu salīdzinājumu ar iepriekšējā gada aptauju.

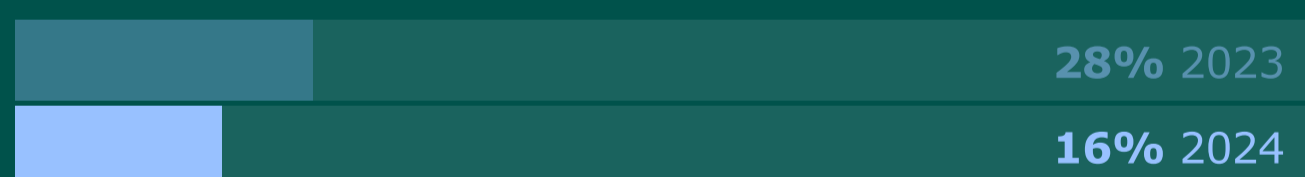
Latvijas iedzīvotāju tolerance pret finanšu noziegumiem un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju ievērojami samazinās

2024. gadā veiktā aptauja atklāj: pieaugot sabiedrības informētībai par dažādiem finanšu noziegumiem, mazinās iecietība un gatavība tajos iesaistīties. Lūk, kādi ir aptaujas rezultāti un to salīdzinājums ar 2023. gadu.

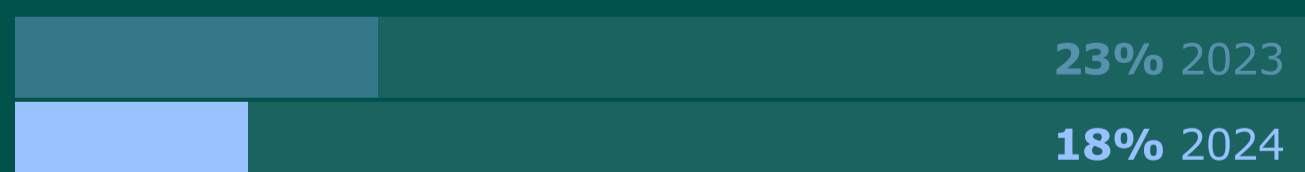
Iedzīvotāju gatavība veikt finanšu noziegumus vai izmantot tajos gūtos labumus:

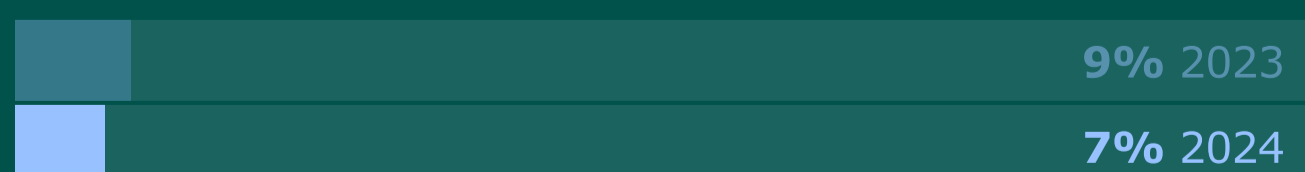
vajadzības gadījumā iegādātos akcīzes preces, zinot to nelikumīgo izcelsmi

dotu kukuli/veiktu neoficiālus maksājumus savās vai radnieku interesēs

savās interesēs izvairītos no nodokļu nomaksas

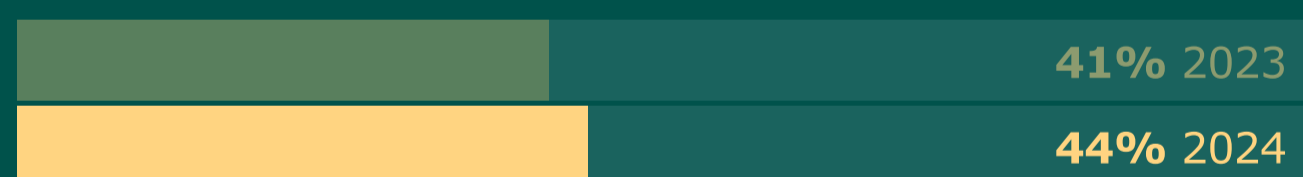

neiebilstu pret narkotisko vielu pirkšanu/pārdošanu mazos apjomos

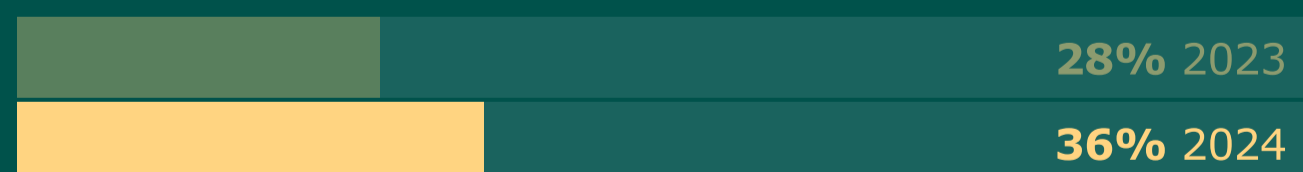
Par kādām (liela apmēra) nelikumīgām darbībām cilvēki ziņotu atbildīgajām iestādēm, ja tajās būtu iesaistīts radnieks vai paziņa?

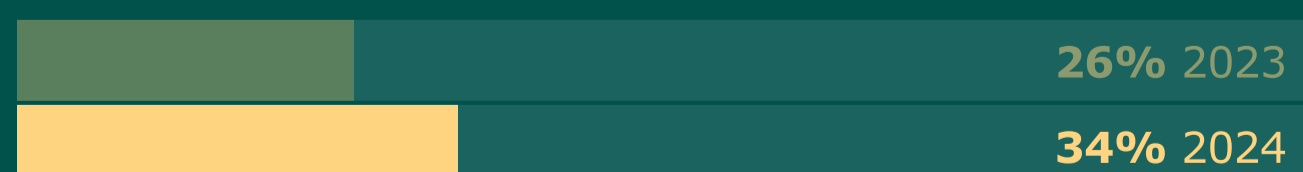
par narkotisko vielu kontrabandu un nelikumīgu apriti

par koruptīvām darbībām

par nodokļu nemaksāšanu

par akcīzes preču kontrabandu un nelikumīgu apriti

Par visiem augstāk minētajiem noziegumiem biežāk būtu gatavi ziņot respondenti vecumā līdz 34 gadiem.

Pieaug atbalsts cīņai ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju

Latvijas iedzīvotāji kopumā joprojām dažādi vērtē valsts cīņu pret noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, taču salīdzinājumā ar pagājušo gadu, optimisma ir vairāk:

6%

uzskata, ka panākumi ir labi

↗ 2%

salīdzinājumā ar 2023.g.

32%

situāciju vērtē kā apmierinošu

↗ 5%

salīdzinājumā ar 2023.g.

42%

joprojām ir neapmierināti

↘ 5%

salīdzinājumā ar 2023.g.

Pozitīvākas atsauksmes sniedz jaunieši līdz 24 gadu vecumam un cilvēki ar augstākiem ienākumiem.

Vairāk nekā trīs ceturtdaļas aptaujāto redz nepieciešamību cīnīties ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju, lai nepieļautu:

Ārvalstīs noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju Latvijas finanšu iestādēs

84%

↗ 9%

salīdzinājumā ar 2023.g.

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu iepludināšanu tautsaimniecībā, piemēram, fiktīvā uzņēmējdarbībā

83%

↗ 7%

salīdzinājumā ar 2023.g.

Noziedzīgi iegūtas skaidras naudas iepludināšanu Latvijas ekonomikā

80%

↗ 8%

salīdzinājumā ar 2023.g.

Personu pretlikumīgi iegūtu labklājību

80%

↗ 7%

salīdzinājumā ar 2023.g.

Mazinājusies sabiedrības uzticība ārvalstu maksājumu pakalpojumu sniedzējiem

Sabiedrībā palielinās skepse par ārvalstu maksājumu pakalpojumu sniedzēju priekšrocībām, šogad paužot rezervētāku attieksmi nekā aptaujā pirms gada.

Respondenti ar kontu kādā no ārvalstu maksājumu platformām (piemēram, Revolut, Paysera, Wise):

26%

privātais konts

↘ 3%

salīdzinājumā ar 2023.g.

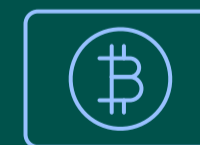

1%

uzņēmuma konts

↘ 1%

salīdzinājumā ar 2023.g.

8%

pieder kryptoaktīvi

Jo jaunāki un finansiāli nodrošinātāki ir aptaujātie, jo vairāk viņi izmanto ārvalstu maksājumu sistēmas un iegādājas kriptovalūtas.

FID paveiktais 2024. gadā un plāni jaunajam gadam

FID priekšnieka Toma Platača retrospekcija par pagājušo gadu

2024. gads FID ir bijis jaunu izaicinājumu gads. Šobrīd, atskatoties, ir pamats lepnumam par padarīto. Papildus mūsu pamata darbam finanšu izlūkošanas jomā, aizvadītajā gadā iezīmējās divas svarīgas prioritātes: sankciju izpildes funkcijas centralizēšana FID paspārnē un MONEYVAL 6. kārtas novērtējums.

Toms Platacis

FID priekšnieks

Sankcijas un MONEYVAL: šī gada nozīmīgākais veikums

Varu pārliecinoši teikt, ka abi procesi ir noritējuši ļoti labi. **FID jaunās sankciju funkcijas integrēšana notika saskaņā ar izstrādāto plānu un bez būtiskiem sarežģījumiem.**

Protams, vienmēr ir iespējams augt un uzlabot efektivitāti, bet gan es, gan mani kolēģi redzam, ka sankciju ieviešanas centralizēšana FID patiešām ir bijis pareizais lēmums.

Savukārt MONEYVAL novērtēšanas process arī norit, kā plānots. Pavisam nesen noslēgusies MONEYVAL novērtēšanas komandas klātienēs vizīte, kuras norisē FID sniedza būtisku ieguldījumu un atbalstu. Lai gan novērtēšanas process ir gan tehniski, gan saturiski sarežģīts, viss norisinājās pēc plāna, bez būtiskas

aizķeršanās. Šī izaicinošā novērtēšanas procesa laikā esam guvuši vērtīgu pieredzi.

Mūsu prognozes attiecībā uz MONEYVAL novērtējumu šobrīd ir pozitīvas un atspoguļo mūsu ieguldīto darbu. Tieši apzinoties pēdējo gadu laikā paveikto, arī pieteicāmies kā pirmā valsts, kas tiks vērtēta sestajā kārtā. **MONEYVAL novērtējums sabiedrībai, visticamāk, būs zināms 2025. gada izskaņā.**

Tā kā Latvijas finanšu sistēmas drošība ir viena no valsts prioritātēm, tad 2024. gadā MONEYVAL novērtējumam tika veltīta īpaša uzmanība un resursi. Mēs apzināmies, ka finanšu sistēmas stabilitāte un drošība ir kritiski svarīgi gan

nacionālā, gan starptautiskā mērogā, un tādēļ aktīvi strādājam pie risku identificēšanas un vadības, lai stiprinātu valsts finanšu sektora reputāciju un uzticamību.

Liels darbs jau ir paveikts, taču priekšā vēl daudz darāmā – turpināsim cieši sadarboties ar MONEYVAL ekspertiem, lai pabeigtu novērtējuma rakstiskās koordinācijas posmu. MONEYVAL

ekspertu komandas secinājumi tiks prezentēti kopējā FATF/MONEYVAL plenārsēdē, kas notiks 2025. gada jūnijā Strasbūrā. Šī plenārsēde būs vēsturiski lielākā MONEYVAL pastāvēšanas laikā. Lai arī tas rada zināmu satraukumu, jo novērtējuma rezultāti ietekmēs mūs nākamajos desmit gadus, tas vienlaikus ir arī ārkārtīgi aizraujošs brīdis.

Latvija uzņemas vadošo lomu starptautiskajā NILL novērtēšanas kopienā

Papildus gaidāmajam MONEYVAL novērtējumam, kas, mūsaprāt, atspoguļos Latvijas un FID centienus un smago darbu, **mēs lepojamies arī ar to, ka turpinām stiprināt savu starptautisko līderpozīciju NILL novērtēšanas jomā.**

2024. gadu iesākām jaudīgi — tikai divas nedēļas pirms FID oficiāli kļuva par kompetento iestādi sankciju izpildes jomās, mēs veiksmīgi noorganizējām starptautisku konferenci "*Efektīvas sankcijas: mērķi 2024. gadam*". Kopā ar jomas ekspertiem apspriedām sankciju izpildes un piemērošanas uzlabošanu Eiropas Savienībā. Konference guva plašu atsaucību un atzinību, tāpēc 2025. gadā plānojam rīkot līdzīgu pasākumu.

Gada turpinājums pagāja MONEYVAL zīmē, un mēs esam saņēmuši daudz atzinīgu vārdu par mūsu lēmumu pieteikties sestās kārtas vērtēšanai kā pirmajiem.

Proaktīvā pieeja un inovācijas apliecina mūsu vadošo lomu starptautiskajā arēnā. **Latvijas NILL novērtēšanas, Latvijas Bankas un FID sankciju**

eksperti bieži tiek aicināti konsultēt ārvalstu kolēģus un dalīties ar labās prakses piemēriem.

Nereti esam uzņēmušies vadošo lomu arī citās starptautiskās aktivitātēs. Piemēram, vadot Eiropas Savienības pārstāvniecību Egmonta grupā un pildot goAML Starptautiskās lietotāju grupas vadošās valsts pienākumus. Tāpat mēs aktīvi dalāmies ar savām zināšanām, atbalstām starptautiskos partnerus, uzstājoties starptautiskās konferencēs un piedāvājot sankciju labās prakses piemērus un novērojumus, ko esam guvuši nepilna gada laikā, kopš veicam šo jauno funkciju.

Jebkurā sadarbībā mums ir svarīgi gūt atgriezenisko saiti, lai nepārtraukti uzlabotu savu darbu. Tāpēc regulāri veicam aptaujas, lai noskaidrotu, kā mūsu starptautiskie partneri mūs vērtē. **Esam gandarīti, ka jau trešo gadu pēc kārtas vidējais apmierinātības vērtējums ir izcils – no 9,3 līdz 9,54 punktiem no 10.** Šie rezultāti apliecina, ka mūsu pūliņi tiek novērtēti un ka mēs turpinām veiksmīgi īstenot savu misiju starptautiskajā arēnā.

Inovatīvu risinājumu izmantošana izlūkošanas darba efektīvizēšanai

FID vienmēr ir bijis ļoti proaktīvs, risinot nākotnes izaicinājumus. Mēs pirmie pasaulē analizējām virtuālo valūtu noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas riskus, tai skaitā NFT (neaizstājamajos blokķēžu žetonos). Katru gadu mēs publicējam stratēģiskās analīzes dokumentu, sekojot līdzi virtuālo valūtu izmantošanai Latvijas sabiedrībā, kā arī proaktīvi uzraugām MI radīto risku attīstību.

Daži interesanti papildinājumi mūsu tehnoloģiju paketei ietver kriptovalūtu izsekošanas rīku un atvērtās informācijas analīzes rīku, kas ir kļuvuši par mūsu ikdienas darba procesa neatņemamu sastāvdaļu.

Mēs turpinām apmācīt un pilnveidot savus mašīnmācīšanās algoritmus, lai iespējami mazāk darītu automatizējamu darbu. Savus pirmos mašīnmācīšanās scenārijus FID ieviesa 2023. gada beigās, un tie mums palīdz efektīvāk veikt trīs galvenās darbības:

- Identificēt aizdomīga darījuma pazīmes saņemtajā sliekšņa deklarācijā;

- Atvieglot atkārtoti minētu personu atrašanu. Piemēram, šis rīks palīdz mums apvienot personas, kas parādās divas reizes. Tas parasti notiek pareizrakstības kļūdu dēļ vai arī garumzīmju lietošanas vai nelietošanas dēļ, datu trūkuma dēļ. Ņemot vērā lielo datu apjomu, ar ko mēs ikdienā strādājam, saglabāt datu tīrību mums ir ļoti svarīgi;
- Identificēt svarīgu informāciju, kas ir ierakstīta brīvā teksta laukos un nav minēta strukturētā veidā ziņojumos. Nereti apraksta laukos tiek norādīta būtiska papildu informācija, piemēram, personas, uzņēmumi, konti vai kriptovalūtu maki, kas nav iekļauti citur ziņojumā.

Šie uzlabojumi ļauj mums kļūt efektīvākiem, samazinot lieku darbu un dodot iespēju mūsu speciālistiem koncentrēties uz uzdevumiem, kas prasa kvalitatīvu cilvēka iesaisti un kas nav automatizējami.

Sankciju īstenošanas līderi Eiropā un ārpus tās

Ar lielu pārliecību varam teikt, ka Latvijā finanšu sankcijas apiet ir gandrīz neiespējami, jo valsts ir izveidojusi vienotu un efektīvu sankciju izpildes sistēmu, kas balstās uz ciešu sadarbību starp dažādām iestādēm – finanšu uzraudzības iestādēm, tiesībsargājošajām struktūrām, Valsts ieņēmumu dienestu, FID u.c. Sešu līdz septiņu mēnešu laikā, kopš uzsākām sankciju funkcijas pārvaldību, mums ir izdevies izveidot profesionālu komandu, izstrādāt stabilus un efektīvus

procesus, kā arī uzsākt tīmekļa vietnes darbību, plānojot drīzumā tās pilnīgu integrāciju. Turklāt mēs esam veiksmīgi apstrādājuši visus pieprasījumus, kas bija sakrājušies migrācijas procesa laikā, un nodrošinājuši nepārtrauktu darbību un atbilstību spēkā esošajam regulējumam.

Lai noskaidrotu uzņēmēju izpratni par sankciju regulējumu un FID lomu, kā arī izaicinājumus

sankciju atbilstības nodrošināšanā, 2024. gada nogalē veicām sabiedriskās domas pētījumu. Ticam, ka iegūtie rezultāti palīdzēs mums kļūt vēl efektīvākiem un mērķtiecīgākiem, kā arī sniegs vērtīgas atziņas turpmākai sadarbībai ar uzņēmējiem.

Ar nepacietību gaidām jauno gadu, lai liktu lietā šogad uzkrātās zināšanas un pieredzi, strādājot ar jaunām idejām un iniciatīvām. Nākamgad pāriesim arī uz proaktīvāku pieeju sabiedrības informēšanai, jo ir svarīgi, lai sabiedrība saprastu, ka sankciju izpilde ir būtisks nacionālās drošības jautājums.

2025. gads – stabilitātes un stratēģiskās attīstības gads

Ja 2022. gads bija pārmaiņu gads, 2023. gads – būtisko lēmumu gads, bet 2024. gads – jauno izaicinājumu gads, tad 2025. gadu mēs plānojam kā stabilitātes un stratēģiskās attīstības gadu. Mūsu mērķis ir turpināt pirms vairākiem gadiem noteikto stratēģisko kursu un nodrošināt, ka veiktās izmaiņas ir ilgtspējīgas un sekmīgas. 2025. gadā, saņemot jauno MONEYVAL novērtējumu, mēs saņemsim arī konkrētas rekomendācijas, kuras dažādām iestādēm, gan kopā, gan katrai atsevišķi, būs jāizvērtē un jāievieš savās stratēģijās. Šī procesa rezultātā mēs visi kopā spēsim uzlabot Latvijas finanšu sektora drošumu un stabilitāti, stiprinot mūsu pozīcijas starptautiskajā mērogā.

Kopumā redzu, ka mēs virzāties uz priekšu pozitīvā virzienā. **Kļūstam arvien pieredzējušāki un efektīvāki, mūsu spējas atklāt krāpšanu turpina uzlaboties, tāpēc mēs atklājam arvien vairāk un sarežģītākus krāpšanas gadījumus.** Arī FID pamatdarbībā mēs kļūstam arvien prasmīgāki – lai gan FID nosaukumu nekad neieraudzīsiet presē pie atklātajiem finanšu noziegumiem, tas nenozīmē, ka mēs neesam bijuši klāt to atklāšanā.

Vispiemērotākā pieeja vēlamo rezultātu sasniegšanai ir turpināt veikt savu darbu ar augstu atbildību un godprātību.

Izsaku lielu gandarījumu par FID šogad paveikto, kā arī par veiksmīgo sadarbību ar mūsu partneriem. Ar nepacietību gaidu nākamo gadu, lai turpinātu uzsākto un sasniegtu jaunus panākumus!

Tieslietu akadēmija Latvijā – ilgtspējīga un vienota tiesu varas izglītošanās sistēma

Intervija

Ar 2025. gada 1. janvāri darbu uzsāka Tieslietu akadēmija – vienots tiesnešu, tiesu darbinieku, prokuroru un prokuroru palīgu tālākizglītības mācību centrs, kas nodrošinās arī kvalifikācijas pilnveides pasākumus izmeklētājiem starpdisciplināros jautājumos. Kā vēsta Tieslietu padome, šāda vienota mācību centra izveide ir būtiska, lai sekmētu stipru un kompetentu tiesu un tiesībsargājošo iestāžu darbību, un tā rezultātā spēcīgāku sabiedrības uzticēšanos tiesu varai.

Lai uzzinātu vairāk par Tieslietu akadēmijas projektu, tā tapšanas procesu, mērķiem un sagaidāmajām darbībām, aicinājām uz sarunu Tieslietu ministrijas parlamentāro sekretāri Laumu Paegļkalnu.

Lauma Paegļkalna

Tieslietu ministrijas
parlamentārā sekretāre

Intervija ir rediģēta lasāmības uzlabošanai.

Kas ir Tieslietu akadēmija, un kāds ir tās izveides galvenais mērķis?

Galvenā interese Tieslietu akadēmijas radīšanai ir sabiedrības vajadzība pēc kvalitatīva tiesas procesa un tiesu nolēmumiem, īsumā – taisnīgas tiesas. Līdz šim tiesnešu tālākizglītības mācību

procesu nodrošināja Latvijas Tiesnešu mācību centrs. Tika rīkotas atsevišķas mācības prokuroriem un piedāvātas projektu tipa mācības. Taču šāds modelis bija pārāk sadrumstalots.

Kļuva skaidrs, ka ir vajadzīgs institucionāls, valstisks veidojums, kas nodrošinās kompetentus tiesnešus un pārējos tiesu varai piederīgos. Radās iecere par Tieslietu akadēmijas izveidi, kura ir sasniegusi taustāmu veidolu.

“

Akadēmijas mērķis ir efektīva, profesionāla tiesu vara, kas saņem ilgtspējīgu tālākizglītību.

Līdztekus vēlamies nodrošināt tādu mācību modeli, kas apvieno visus tiesu varai piederīgos profesionāļus – ilggadējos tiesnešus, jaunus tiesnešus un tiesnešu amata kandidātus, tiesu darbiniekus, prokurorus, viņu palīgus, jaunus prokurorus. Tāpat Akadēmijas mērķauditorijā ietilpst izmeklētāji starpdisciplināros jautājumos, kas piedalās tiesas procesā un kuru kompetence ir ne mazāk būtiska efektīvai tiesu spriešanai.

Tieslietu akadēmija ir atsevišķa, patstāvīga valsts iestāde, un tās darbību finansē valsts budžets. Akadēmijai būs jāspēj salāgot tiesu varas mācību vajadzības, kuras definē pati tiesu vara, ar sabiedrības vajadzībām, kuras novēro un definē tiesību politikas veidotāji. Lai skaidrotu šo sazobi, lūk, daži piemēri.

Tiesnešu kvalifikācijas vērtēšana Latvijā notiek reizi piecos gados. Tiesnešus var nosūtīt uz ārpuskārtas novērtēšanu, ja ir identificēta nepieciešamība pilnveidot zināšanas. Attiecīgi caur šo procesu tiesu varai ir iespēja apzināt tai piederīgo profesionāļu zināšanu trūkumus un signalizēt vajadzību pēc mācībām noteiktos tematos.

Kas attiecas uz sabiedrības vajadzībām Tieslietu akadēmijas kontekstā – lielisks piemērs ir mantošanas reforma, kas stājās spēkā 2025.

gada 1. janvārī. Reformas ietekmē mainās būtiski mantošanas aspekti un procesi, un tiesu varai ir jāgūst zināšanas par jauno regulējumu.

Kompetenti nolēmumi mantošanas kontekstā ir sabiedrības vajadzība, kas padara attiecīgo zināšanu nodrošināšanu tiesu varai par valsts uzdevumu.

Sabiedrības vajadzībās ietilpst vēl daudzas citas lietas, ne tikai jauni tiesību regulējumi.

Ģeopolitiskais konteksts, hibrīdapdraudējums, finanšu jomas attīstība, mākslīgais intelekts, digitalizācija, kibernetiķība – tie visi ir aspekti, kas pieprasa tiesu varas izglītošanos, lai tā saglabātu savu efektivitāti.

“

Šodienas realitāte liek būt elastīgiem un ātriem reakcijā uz tiesību apdraudējumiem.

Turklāt ar akadēmijas darbību mēs vēlamies sekmēt atbalstošu vidi un sniegt atbilstošus apstākļus ilgtspējīgai tiesu varas attīstībai. Tiesiskuma nodrošināšana ir saistīta ar ilgstošu darbību – tiesnesis tiek iecelts amatā uz visu mūžu. Lai tiesnesim dzīves garumā būtu iespēja atjaunināt zināšanas un gūt jaunas, ir jānodrošina šāda iespēja. Akadēmija kultivēs izpratni par mācīšanās kultūru kā daļu no profesionālās darbības. Attiecīgi Tieslietu akadēmijas misija ir būt atbalsta punktam, vienlaikus cienot tiesu varas pamatvērtības.

Vēl viens akadēmijas misijas aspekts ir saistīts ar Latvijas piederību Eiropas Savienībai. Katrs Latvijas tiesnesis ir arī Eiropas Savienības tiesnesis, kas pieprasa izpratni un zināšanas par piederību Eiropas Savienības tiesību telpai.

Kopumā ir svarīgi saprast, ka Tieslietu akadēmija nav jauna mācību iestāde, kas sagatavos jaunus juristus. Akadēmija piedāvā mūžizglītību, kas papildina jau esošās tiesu varas pārstāvju zināšanas.

Kā iepriekš tiesu vara tika izglītota tiesību reformu gadījumos?

Dažādi. Jāizsaka liela pateicība Latvijas Tiesnešu mācību centram par ieguldījumu, ņemot vērā iesaistīto vajadzības un piedāvājot iespējami mūsdienīgu izglītību. Taču esot nevalstiskai organizācijai, centra resursi ir bijuši ierobežoti. Tādēļ ir svarīgi, ka Tieslietu akadēmijai ir valsts budžeta finansējums, lai tās darbība nebūtu atkarīga no mainīgiem faktoriem.

Kas līdz šim ir paveikts, un kādi ir nākamie soļi projekta īstenošanā?

Projekts ir apjomīgs un top kopš 2021. gada. Akadēmijas izveide ietver sevī pilnīgi jaunas institūcijas izbūvi, ieskaitot programmu un satura izveidi. Tieslietu akadēmija institucionāli ir Ministru Kabineta (MK) pārziņā, jo tā nodrošinās mācības ne tikai tiesu varas pārraudzībā esošajiem. Funkcionāli institūcija darbojas Tieslietu padomes paspārnē, un tas prasa divu piederību salāgošanu.

Šobrīd darbojas konsultatīvā padome dažādu ekspertu sastāvā, kas aktīvi apzina un analizē iesaistīto vajadzības. Tiesību politikas veidotājiem ir būtiska loma šajā procesā, jo viņu atbildībā ir sabiedrības vajadzību apzināšana, no kurām arī atkarīgi tiesnešu apmācīšanas virzieni. Tāpat svarīga ir pati tiesu vara, jo kvalitatīva tiesnešu korpusa nodrošināšana ir tās uzdevums.

Akadēmija piedāvās mācību iespējas par samaksu arī citu brīvo juridisko profesiju pārstāvjiem, piemēram, advokātiem, tiesu izpildītājiem un notāriem. Ir tēmas, kas plaši skar ne tikai tiesnešus – kaut vai jau minētā mantojumu reforma. Un ar Tieslietu akadēmiju mēs vēlamies piedāvāt iespēju izglītoties plašākam ieinteresēto profesionāļo lokam.

Kas attiecas uz Tieslietu akadēmijas fizisko veidolu, šobrīd notiek aktīvi būvdarbi un telpu

pielāgošana. Mēs vēršam lielu uzmanību uz to, lai Tieslietu akadēmijas mācībām nebūtu tikai lekciju formāts.

“

Būtiska mācību satura apguve ir diskusijas, un, lai tās raisītos, klātienē mācību vide ir būtiska. Tai ir jābūt arī drošai, lai sekmētu brīvu komunikāciju, dialogu un debašu veidošanos.

Tāpat plānotas ir arī mācības tiesu varas profesionāļu redzeslauka paplašināšanai, kad kopā izglītojas, piemēram, tiesneši un prokurori vai tiesneši ar dažādu pieredzes stāžu.

Tieslietu akadēmijā arīdzan būs mācību klases tiesas procesu izspēlei, kas ir būtiski jaunajiem tiesnešiem, jaunajiem prokuroriem un amatu kandidātiem. Taču šādas mācības ir ne mazāk vērtīgas arī tiesnešiem ar ilggadēju pieredzi, jo ļauj viņiem izvērtēt savu uzvedību tiesas zālē – tas ir arī manā tiesneses karjerā balstīts novērojums. Jā, ir pieejami audioieraksti no tiesas sēdēm, kas var palīdzēt pašanalīzei, taču mācības nereti tiek filmētas, kas dod papildu iespējas izaugsmei, jo tiesneši var sevi vērot no malas.

Turklāt mācībās bieži izspēlē īpaši sarežģītus tiesas procesus, kas sniedz tiesnesim vērtīgu pieredzi. Arī realitātē tiesas klienti mēdz provocēt, un tas prasa tiesnešu un citu tiesu varai piederīgo augstu emocionālo noturību. Tādēļ plānojam turpināt nodrošināt jau šobrīd notiekošās atbalsta supervīzijas, kas palīdz tiesu varā strādājošajiem izvairīties no profesionālās izdegšanas.

Kas ir šobrīd zināmās plānotās Tieslietu akadēmijas aktivitātes?

Jau šobrīd piedāvājam tiesnešiem papildināt zināšanas hibrīdkara un kibernetikas jautājumos, kas ir ārkārtīgi būtiski temati. Tāpat pēc Jēkabpils varmākas gadījuma pastiprināti pievēršam uzmanību vardarbības tēmai. Vardarbība ir ļoti latentā, tikpat kā neredzama. Tas, ka upuris saka, ka šobrīd viss ir kārtībā, nenozīmē, ka tā arī ir, un ir jāspēj tas pārbaudīt. Šis temats ietver arī daudz nejuridisku aspektu – tie ir psiholoģiski, emocionāli, ar mentālo veselību un piesaisti saistīti jautājumi, kuros zināšanas ir būtiskas visiem, kas ar vardarbību strādā. Tāpat arī orientēšanās bērnu tiesībās.

Sadarbībā ar Latvijas Banku esam izveidojuši mācību programmu par finanšu tirgus jautājumiem. Esmu droša, ka arī Finanšu izlūkošanas dienests būs lielisks sadarbības partneris Tieslietu akadēmijai tiesnešu izglītošanā, piemēram, finanšu krāpšanas jautājumos un noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanā. Protams, tiesneši paši ir eksperti šajos tematos, bet nozares skats ir ļoti vērtīgs tiesu varas darbā. Sadarbība noteikti izpaudīsies arī ar pieaicinātiem mācībspēkiem akadēmijā – lai izglītošanos nodrošinātu ne vien tiesu varas profesionāļi, bet arī dažādu kompetento iestāžu eksperti, kas var dot jomas zināšanas. Ir būtiski, ka tiesneši domā par specifiskajiem nozaru jautājumiem, vēl pirms tādi nonāk uz viņu darba galda.

“

Vēl ir svarīgi tiesnešiem sniegt prasmes dažādu digitālo rīku izmantošanā, lai efektīvizētu informācijas apstrādi un viņu darba procesu kopumā.

Mācību saturu mēs audzēsime pakāpeniski, pieradinot tiesnešus pie šāda satura pieejamības. Noteikti veidosim digitālo bibliotēku, kas sniegs pieeju, piemēram, video lekcijām, kuras izglītojamie varēs klausīties sev ērtā laikā. Organizējot klātienē mācības, nodrošināsim laicīgu to izziņošanu, lai tiesu varas speciālisti var ielānot to apmeklēšanu.

Vai tiesu varas pārstāvju vidū ir pieprasījums pēc Tieslietu akadēmijas, un vai tie piedalās akadēmijas veidošanā?

Pieprasījums ir. Iepriekš ir bijis tā, ka Latvijas Tiesnešu mācību centrs nav spējis nodrošināt mācību vajadzības – mācību apmeklētības rādītāji tiesnešu vidū ir ļoti augsti. Tiesu varas profesionāļi šobrīd aktīvi piedalās Tieslietu akadēmijas projekta konsultatīvajā padomē, diskutējot par nepieciešamo mācību plānu.

Vai citviet pasaulē ir līdzīgi projekti?

Jā, šādas akadēmijas ir daudzviet, un ir valstis, kur tā ir sena tradīcija. Mēs esam tikušies un konsultējušies ar citu valstu mācību iestādēm. Piemēram, Nīderlandes Karalistē ir ļoti attīstīta šāda tiesu varas skola. Ja cilvēks jebkad vēlas kļūt par tiesnesi, viņam ir portfolio ar uzdevumiem un sasniegtajiem rezultātiem, un topošais tiesnesis īsteno specifisku apmācību programmu. Apmācības notiek arī jau esot tiesneša amatā.

Ļoti attīstītas tiesu varas mācību izglītības iestādes ir arī Itālijā, Francijā, Zviedrijā, Spānijā, Čehijā, Slovēnijā un Portugālē. Es arī savulaik piedalījos konferencē, kurā tika prezentēti mūsdienīgi digitālie rīki, kurus izmanto Itālijas un Francijas tiesnešu skolās. Protams, tas, kā institucionāli šīs skolas ir organizētas, atšķiras valstu vidū. Bieži tās ir Tieslietu ministriju pakļautībā, dažreiz ir kā atsevišķas iestādes.

“

Veidojot Latvijas Tieslietu akadēmiju, esam pētījuši citu valstu modeļus gan kopumā, gan to, kā tiek organizēti dažādi atsevišķi aspekti.

Veidojot Latvijas Tieslietu akadēmiju, esam pētījuši citu valstu modeļus gan kopumā, gan to, kā tiek organizēti dažādi atsevišķi aspekti. Esam skatījušies Apvienotās Karalistes un Austrālijas piemērus mākslīgā intelekta izmantošanā, savukārt Amerikas modelī esam pētījuši klimata pārmaiņu jautājuma projektu, jo tas ir būtisks aspekts, par ko jādodom arī mūsu iestādei.

Mēs plānojam iesaistīties arī starptautiskos projektos. Piemēram, Apvienotajā Karalistē ir tiesnešu mentorēšanas programma, kas saved kopā dažādu valstu profesionāļus. Tāpat turpināsim būt partneris arī Eiropas juridiskās tālākizglītības tīklā (EJTN), kas ir galvenā platforma Eiropas līmenī Eiropas tiesas iestāžu profesionāļu apmācībai un pieredzes apmaiņas veicināšanai. Noteikti darbosimies arī ar Eiropas Tieslietu akadēmiju (ERA), kas ir vadošā mācību iestāde Eiropā.

Ir ļoti svarīgi, ka Latvija ir aktīva starptautiski. Esmu personīgi tikusies ar EJTN ģenerāļsekretāri Ingridu Dervo (*Ingrid Derveaux*) un runājusi par to, ka Latvijas Tieslietu akadēmija varētu būt arī starptautisks mācību punkts, kas pulcē izglītojamus no visas Eiropas. EJTN tieši šādā veidā organizē mācības – izvēlās dalībvalsti un nodrošina mācības par kādu konkrētu tēmu, kuras var apmeklēt citu valstu tiesneši. Mums būs ļoti mūsdienīga un multifunkcionāla mācību iestāde ar iespējām pielāgot telpas auditorijas lielumam un vajadzībām, tāpēc es gribētu, lai arī Rīga ir pieejama starptautiskām mācībām.

Šāda sadarbība ir svarīga arī no Eiropas Savienības un starptautisko tiesību viedokļa, jo tā varēs stiprināt Latvijas tiesnešu un prokuroru piederības sajūtu Eiropas tiesību saimei.

Rīgā notikusi **starptautiska sankciju koordinatoru un ekspertu tikšanās**

2024. gada 5. decembrī Rīgā notika Latvijas un ASV kopīgi rīkota starptautiska sankciju koordinatoru un ekspertu tikšanās par sankcijām un eksporta kontroli. Pasākums Ārlietu ministrijā pulcēja Apvienotās Karalistes, Kanādas, Amerikas Savienoto Valstu, Eiropas Savienības (ES) institūciju, 15 ES dalībvalstu un Ukrainas pārstāvjus.

Pasākums sniedza iespēju ne tikai stiprināt transatlantisko sadarbību, bet arī līdzīgi domājošu valstu sanāksmē vienoties par nostāju un apspriest nākamos soļus tālākā Krievijas iegrožošanā.

Diskusiju tēmas un atziņas:

- Stratēģiskā koordinācija ekonomiskajām sankcijām, kuru mērķis ir ierobežot Krievijas spējas finansēt militārās operācijas, īpaši fokusējoties uz esošo ierobežojumu nepilnību identificēšanu un novēršanu.
- Pašreizējo sankciju efektivitātes visaptverošs pārskats, uzsverot to ievērojamo ietekmi uz Krievijas ekonomisko infrastruktūru un militārajām spējām. Dalībnieki atzīmēja, ka, lai gan sankcijas darbojas, nepārtraukta daudzpusēja spiediena īstenošana ir izšķiroša, lai apturētu karu.
- Jauna ekonomiskā spiediena mehānismu izpēte, ietverot mērķtiecīgas eksporta kontroles un finanšu ierobežojumus. Šo

ierobežojumu mērķis ir samazināt Krievijas ieņēmumus no kritiskām nozarēm, īpaši enerģijas eksporta. Īpaša uzmanība tika pievērsta visaptverošu stratēģiju izstrādei ar mērķi novērst sankciju apiešanu.

- Tikšanās laikā tika uzsvērtā dalībvalstu kolektīvā apņemšanās atbalstīt Ukrainu, īstenojot koordinētas ekonomiskās darbības, ar mērķi atjaunot Ukrainas teritoriālo integritāti un piespiest Krieviju pārtraukt tās agresīvās militārās darbības.

“

Pret Krieviju noteikto visaptverošo sankciju bezprecedenta kopums, ko savstarpēji veiksmīgi koordinējam ar mūsu sabiedrotajiem un partneriem, ir paredzēts, lai izbeigtu Krievijas pretlikumīgo un nežēlīgo karu pret Ukrainu. Mēs varam būt liecinieki tam, ka sankcijas darbojas, taču mūsu galīgais mērķis ir beidzot apturēt šo agresijas karu un atjaunot noteikumus balstītu starptautisko kārtību, panākot mieru, drošību un taisnīgumu.

Latvijas Ārlietu ministrijas valsts sekretārs Andžejs Viļumsons

KNAB un Delna **konferencē meklē veidus, kā mazināt korupciju**

9. decembrī, Starptautiskajā pretkorupcijas dienā, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB) kopīgi ar biedrību “Sabiedrība par atklātību – Delna” (Delna) rīkoja konferenci, kurā tika apspriesta korupcija un tās ietekme uz

Latviju. Konferencē piedalījās eksperti no dažādām jomām, lai diskutētu par to, kā mazināt korupcijas riskus un stiprināt valsts iestāžu pretkorupcijas spējas.

Konferencē notika trīs paneļdiskusijas par šādām tēmām:

- **Sabiedrības uztvere par korupciju:**
Akadēmiķi un pētnieki analizēja, kādi faktori veido sabiedrības viedokli par korupciju Latvijā un kā uzlabot situāciju.
- **Uzņēmumu pasargāšana no korupcijas:**
Privātā sektora pārstāvji dalījās pieredzē par to, kā uzņēmumi var ieviest efektīvus korupcijas novēršanas mehānismus. Tika prezentēti iniciatīvas "Nulles tolerance pret korupciju" veidotā uzņēmumu godprātības pašnovērtējumu rīka pirmie rezultāti un ieteikumi.

- **Valsts pārvaldes reformas:** Diskusijā tika analizēts, kā birokrātijas mazināšana, digitālā transformācija un pārvaldes efektivitātes paaugstināšana var palīdzēt cīnīties ar korupciju.

Konferencē tika secināts, ka cīņa ar korupciju ir ilgstošs process, kurā ir jāiesaistās visai sabiedrībai – gan valsts iestādēm, gan privātajam sektoram, gan pilsoņiem.

Latvijas Banka **piedāvā paātrinātu ES MiCA licences iegūšanu**

Latvijas Banka ir paziņojusi par pirmslicencēšanas konsultāciju uzsākšanu kryptoaktīvu pakalpojumu sniedzējiem, kuri vēlas pieteikties jaunajai MiCA (*Markets in Crypto-Assets Regulation*) licencei, kas tikko stājusies spēkā visā ES.

MiCA licence ir priekšnoteikums ikvienam kryptoaktīvu pakalpojumu sniedzējam, kas vēlas piedāvāt savus pakalpojumus ES. Lai gan to var iegūt jebkurā ES valstī, katrai valstij ir atšķirīgas prasības, pieteikšanās procedūra un saistītās izmaksas.

Latvijas Banka ir uzsākusi bezmaksas pirmslicencēšanas konsultācijas, kas palīdz pieteikumu iesniedzējiem labāk sagatavoties licencēšanas procesam, tādējādi ievērojami paātrinot pieteikumu izvērtēšanas ilgumu un laiku līdz ienākšanai tirgū. Šis paātrinātais process apvienojumā ar konkurētspējīgu 0,6% uzraudzības maksu un inovācijas atbalstošu vidi padara Latviju par pievilcīgu vietu MiCA licences saņemšanai.

Pirmslicencēšanas procesā tiek piedāvātas individuālas konsultācijas ar Latvijas Bankas ekspertiem, kuri sniegs ieteikumus par pieteikumu kvalitāti, atbilstību normatīvajiem aktiem un dokumentu sagatavošanu. Latvijas

Banka uzsver šī pakalpojuma pieejamību un ātrumu, nodrošinot atsaucīgu saziņu ar vidēji 48 stundu ilgu atbildes laiku.

“

Latvijā ir inovācijām atvērta un ES standartiem atbilstoša normatīvā vide, kas veicina finanšu tehnoloģijām labvēlīgu uzņēmējdarbības vidi. Latvijas Banka ir izveidojusi regulējumu, kas līdzsvaro elastību un atbildību. Mūsu centieni ir vērsti uz licencēšanas procesu vienkāršošanu un šķēršļu mazināšanu ienākšanai tirgū. Mūsu ekspertu komanda piedāvā personalizētu, ātru atbalstu, par prioritāti izvirzot tiešu, profesionālu atgriezenisko saiti dažu stundu, nevis mēnešu laikā.

Santa Purgaile, Latvijas Bankas prezidenta vietniece

Sīkāka informācija par pirmslicencēšanas konsultācijām ir atrodama vietnē bank.lv.